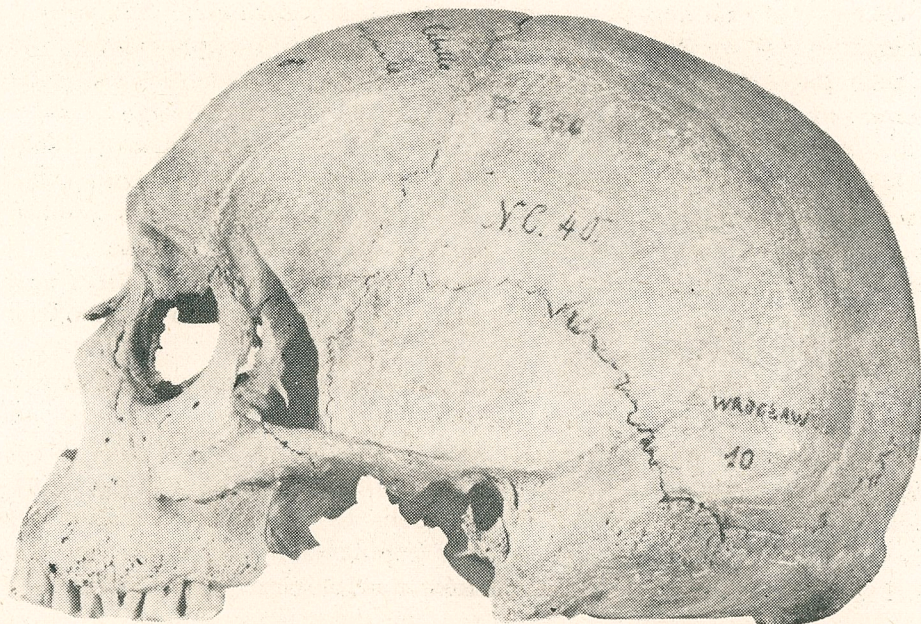

HANNA RAJWERÓWNA-RUDNICKA

CZASZKA Z PUERTO CABELLO JAKO OKAZ GRUBOKOŚCISTOŚCI
HOMO SAPIENS RECENS

Grubokościstość — jako jedyne kryterium wyrokowania o starożytności w przypadku wątpliwości stratygraficznych danego znaleziska — straciła swą wagę wobec faktu napotykania wśród form współczesnych, niekiedy, na dość znaczne grubości ścian czaszki ludzkiej.

Okaz niezwyklej grubokościstości przedstawia nowożytna czaszka nr 250 osobnika z Puerto Cabello w Wenezueli. Okaz ten, przesłany do Wrocławia wraz z innymi czaszkami, znajduje się w zbiorach Zakładu Antropologii PAN. Czaszka ta niezwykle masywna, charakteryzuje się cechami archimorficznymi oraz ostrą rzeźbą wszystkich przyczepów mięśniowych. Jej waga bez zuchwy, której brak, wynosi 1000 g. Cechy morfologiczne omawianej czaszki świadczą o jej przynależności do osobnika

Rys. 1. Czaszka z Puerto Cabello. (fot. R. Sawicki).

Rys. 2. Przekrój sklepienia czaszki z Puerto Cabello. (fot. R. Sawicki)

płci męskiej. Stopień obliteracji szwów i starcie powierzchni zębów wskazuje na wiek 40 - 50 lat w chwili zgonu, a więc wiek osobniczy, w którym tkanka kostna czaszki dochodzi do swej maksymalnej grubości. Największa długość czaszki ($g-op$) wynosi 199 mm, szerokość ($eu-eu$) = 140 mm, wysokość ($ba-b$) = 131 mm. Pomiary grubości sklepienia czaszki porównano ze znaleziskami z Ngandong i formami współczesnymi (tab. 1).

Ekspertyza anatomo-patologiczna wykonana w Zakładzie Anatomii Patologicznej AM we Wrocławiu wykluczyła obecność na opisywanej czaszce cech patologicznych. Niespotykana w piśmiennictwie grubość dachu czaszki nr 250 z Puerto Cabello zasługuje więc na uwagę. Grubość ścian współczesnych czaszek ludzkich była już przedmiotem badań K. Modrzewskiej [1949], która na 141 czaszkach stwierdziła w 27% znaczne grubości ścian (7 - 9 mm). Porównując te wartości do zmiennej grubokościowości form kopalnych, Modrzewska wysuwa wniosek, że nie można uważać grubokościowości za cechę prymitywną, charakterystyczną tylko dla form pierwotnych. Wniosek taki potwierdza również opisana czaszka z Puerto Cabello.

Coraz liczniejszy materiał wykopaliskowy dostarcza stale dowodów, że grubokościowość czaszek była powszechna wśród form paleolitu starszego, oraz że z upływem czasu geologicznego, maleją średnie grubościowości w populacjach hominidów, dochodząc powszechnie do cienkościowości u współczesnych. Jednakże cecha ta, od czasu do czasu, pojawia się z pewną częstością również w populacjach współczesnych dając morfogenetyczne świadectwo stosunków morfologicznych u dawnych ras ludzkich.

Dużą grubokościowość sklepienia czaszki nowożytniej z Puerto Cabello,

Tabela 1. Porównanie grubości ścian czaszki z Puerto Cabello do znalezisk z Ngandong i form współczesnych

Nazwa jednostki lub – grupy	Os frontale				Os parietale			Autor
	przy gla- belli [mm]	okolica środkowa łuski [mm]	tuber [mm]	okolica bregmy [mm]	okolica bregmy [mm]	tuber [mm]	margo occ. os. parietalis [mm]	
Puerto Cabello (nr 250)	20,0	10,0	13,0	15,0	15 - 14	10,0	12,0	H. Rudnicka
Ngandong V	21,0	9,0 - 8,5	–	–	12 - 11	–	13 - 11	R. Singer* 1958
Ngandong IX	–	10,3 - 11,1	–	–	8,2 - 7,0	–	–	R. Singer*
Ngandong X	16,0	9,3 - 10,2	–	–	10,0 - 10,3	–	10,0 - 9,8	„ „
Ngandong XI	16,5	8,0 - 9,1	–	–	9,0 - 9,3	–	12,3 - 11,8	„ „
Czaszki współczesne	–	5,8 - 6,8	–	–	6,0 - 8,0	2,5	6,0	R. Martin 1959
	Os occipitale			Os temporale				
	inion	protuber.	łuska	okolica środkowa łuski				
Puerto Cabello (nr 250)	22,0	25,0	12,0	4,0 - 5,0		H. Rudnicka		
Ngandong V	25,0	–	–	–		R. Singer* [1958]		
Ngandong X	22,2	–	–	–				
Ngandong XI	25,5	–	–	–				
Czaszki współczesne	–	8,0 - 15,0	6,0 - 8,0	1,0 - 3,0		R. Martin [1959]		

* cyt. za Koenigswald [1958]

należy uważać za cechę archimorficzną, tym bardziej, że dotychczasowe wyniki badań antropologii fizjologicznej nie wykryły innych przyczyn, jak uwarunkowanie genetyczne, dla wyjaśnienia pojawienia się, we współczesnych populacjach ludzkich, niepatologicznych, dużych grubości tkanki kostnej szkieletu.

PISMIENICTWO

- Koenigswald G. H. R., 1958, *Der Solo — Mensch von Jawa: ein tropischer Neanderthaler, Neanderthal Centenary*, Utrecht, 21.
Martin R., 1959, *Lehrbuch der Anthropologie*, Stuttgart, Band II.
Modrzewska K., 1949, *W sprawie grubości ścian czaszki ludzkiej*, Annales Univ. M. C. Skłodowska, Lublin.

50-355 Wrocław ul. Grunwaldzka 12/B

A SKULL FROM PUERTO CABELLO AS AN EXAMPLE OF UNUSUAL BONE THICKNESS IN HOMO SAPIENS RECENS

by HANNA RAJWERÓWNA—RUDNICKA

A modern skull from Puerto Cabello, Venezuela, deposited in an osteometric collection of the Institute of Anthropology of Polish Academy of Sciences constitutes an example of unusual bone thickness unreported for any other modern human individual. A thorough medical examination of this skull failed to find any pathological processes that could possibly account for abnormal bone thickness. The paper presents a number of measurements of thickness of the skull vault together with a photographic documentation.